

ТЕМА 30. ДЕСТАЛІНІЗАЦІЯ (1953-1964). КУЛЬТУРА

1. Початок десталінізації в УРСР.

Смерть Й. Сталіна **5 березня 1953 р.** стала поштовхом до кардинальних змін в духовному житті, в економіці, серйозних змін зазнала внутрішня і зовнішня політика Радянського Союзу. Починаючи з березня 1953 р. нове керівництво СРСР, в якому поступово посилювались позиції першого секретаря ЦК КПРС **М. Хрущова**, розпочало **курс на лібералізацію внутрішньої політики**. Цей процес отримав назву **десталінізації**. Водночас боротьба за владу точилася між головою РНК СРСР **Г. Маленковим, Л. Берією**, який очолював об'єднані наркомати внутрішніх справ та державної безпеки, зберігав свої позиції і **М. Хрущов**. УРСР відводилось важливе місце у протистоянні спадкоємців Сталіна. Так Хрущов у червні 1953 р. зняв з посади Першого секретаря ЦК КПУ **Л. Мельникова** та поставив свою людину - **О. Кириченка**. В липні Берію було заарештовано та розстріляно. А у **вересні 1953 р.** відбувся пленум ЦК КПРС, на якому **Микиту Хрущова було обрано Першим секретарем ЦК КПРС**.

Причини десталінізації:

1. Продовження політичних репресій могло призвести до соціального вибуху.
2. Тотальний контроль над усіма сферами життя, максимально жорстка цензура в культурі та мистецтві створювали непотрібну напругу в суспільстві, обмежували будь-які прояви творчості та ініціативи, в кінцевому рахунку гальмували матеріальний і духовний розвиток суспільства.
3. Відверте ігнорування національної самобутності народів СРСР для радянського керівництва загрожувало появою потужних національних антирадянських рухів.
4. Існувала потреба покращити міжнародний імідж СРСР, для успішної боротьби з США на ідеологічному фронті в рамках холодної війни.
5. **Економіка та система управління потребували реформування.**

Для десталінізації характерні такі риси:

- **припинення масових політичних репресій**, зменшення чисельності репресивного апарату. Часткова реабілітація безпідставно засуджених;
- **боротьба з культ особи Сталіна**, яка активізувалась після відомої доповіді Хрущова “Про культ особи та його наслідки”, виголошеної 25 лютого 1956 р. на закритому засіданні депутатів XX з'їзду КПРС.

- обмеження цензури;
- припинення кампанії боротьби проти націоналізму;
- уповільнення процесу русифікації;
- **розширення прав УРСР в економічній фінансовій, юридичній сферах;** В першу чергу відбулося скорочення кількості союзних та збільшення числа республіканських та союзно-республіканських міністерств. Більшість підприємств союзного підпорядкування було передано під управління УРСР. Частка промисловості, підпорядкованої уряду УРСР, в економіці України збільшилась з 30 до 76 відсотків.
- активізація дій української дипломатії та активізація контактів з зарубіжними країнами.

Мал. 1. Микита Хрущов

У 1954 р. в УРСР звеликим розмахом **святкувався ювілей Переяславської ради як “300-літній ювілей возз’єднання України з Росією”**. Відзначення 300-річчя “возз’єднання України з Росією” призвело до серйозних змін у адміністративному устрої УРСР. На початку 1954 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР ***м. Проскурів перейменовано у м. Хмельницький, а Кам’янець-Подільську область – у Хмельницьку***.

Приєднання Криму до України. 19 лютого 1954 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ ***“Про передачу Кримської області із складу РСФСР до складу УРСР”***, враховуючи спільність економіки, територіальну близькість та тісні господарські і культурні зв’язки між Кримом і Україною. Витоки рішення про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу Української РСР потрібно шукати в трагічному для півострова ***1944 році***. Тодішня криза економіки та сільськогосподарського виробництва була спричинена масовою депортацією кримськотатарського народу, греків, вірмен, чехів, болгар і німців. ***Загальна кількість вивезеного з Криму люду***

сягала близько 300 тисяч, доросле чоловіче населення воювало на фронтах і зазнало значних втрат, отже півострів практично обезлюднів. Офіційна статистика свідчить, що за час війни населення в Криму зменшилося вдвічі і до травня 1944 року становило 780 тисяч осіб, а після депортації кримських татар тут лишилося близько 500 тисяч. У більшості кримських сіл уже влітку не було кому зібрати й мізерні врожаї. *Якщо в 1940 році площа посівів у Криму становила 987,4 тисячі гектарів, то в 1950 році вона зменшилася майже на 100 тисяч (881,9 тис. га).*

До війни степовий Крим спеціалізувався на вирощуванні високоякісних сортів цінних пшениць. Площа озимої пшениці в Криму в 1940 році становили 447,5 тис. га, а в 1950 році зменшилися майже вдвічі (257,5 тис. га). Значно скоротилися площі і технічних культур. *У порівнянні з 1940 роком у всіх категоріях господарств площа садів зменшилась на 6 тисяч гектарів.* Глибока криза переживала і соціальна сфера області. *В Криму наприкінці 1953 року була тільки 3 хлібних магазини, 18 - м'ясопродуктів, 8 - молочних, 2 - тканин, 9 - взуття, 5 - будівельних матеріалів та 28 - книжкових магазинів.*

Сам Хрущов восени 1953 р. відвідав Крим. Про це немає жодної згадки у тогочасній кримській пресі. Тільки спогади *Олексія Аджубея*, зятя Хрущова, який супроводжував Першого секретаря в інспекторській поїздці до Криму. За словами Аджубея, найбільш приголомшили, схвилювали і обурили Хрущова галасливі натовпи російських переселенців, які торпедували машину Першого секретаря. Люди скаржилися на нестерпні умови життя, погане житло, нестачу харчів, вимагали допомоги. «Навіщо ж ви їхали?» - Запитував Хрущов. - І натовп заволав: «Нас обманули».

Саме після таких зустрічей Хрущов і Маленков вилетіли до Києва, де Микита Сергійович почав вмовляти керівників УРСР допомогти Криму у відродженні народного господарства. Але про формальну передачу Кримської області зі складу Російської Федерації Україні Перший секретар не говорив. Хрущов, як фахівець, що серед кремлівського керівництва був найбільше обізнаним в галузі сільського господарства і тривалий час очолював УРСР добре знав: *перебуваючи складі РРФСР, Кримська область залишалась фактично в економічному просторі України.* За післявоєнні роки з *допомогою України в Криму збудовано Північно - Кримський зрошувальний канал. Дніпровська вода дісталася до Ялти і Севастополя. На півострові збудовано хімічний промисловий комплекс, багато заводів і фабрик в Криму ведуть свою історію вже після 1954 року.*

2. Посилення деєсталінізації.

XX з'їзд КПРС. Ключову роль в політиці Микити Хрущова відіграв саме **XX з'їзд КПРС**, який він використав для зміцнення своїх позицій при владі та усунення можливих конкурентів. З'їзд проходив в *лютому 1956 р.*, у

звітній доповіді Микита Хрущов підтверджував лінію на розрядку міжнародної напруженості. У внутрішній політиці особлива увага зверталась на покращення становища сільського господарства, збільшення темпів виробництва товарів народного споживання та житлового будівництва. **25 лютого на закритому засіданні Микита Хрущов виступив із доповіддю "Про культ особи та його наслідки", яка тривала 4 години.** Доповідь шокувала делегатів. Хрущов на неспростованих фактах доводив *особисту відповідальність Сталіна за трагедію перших років війни з Гітлером, за депортацію цілих народів, масові репресії 1937-1938 рр. та в повоєнні роки. Проте Хрущов всю відповідальність перекладав на Сталіна*, в цілому ж політика партії на всіх етапах соціалістичного і комуністичного будівництва визнавалася правильною.

Ліквідація ГУЛАГу. Одним з найважливіших досягнень десталінізації стала ліквідація ГУЛАГу, де перебувало *понад 1 млн ув'язнених.* Також *скасовувалось репресивне законодавство минулих років.* Амністія засуджених за співробітництво з окупаційним режимом дозволила повернутись додому українським націоналістам. *До 1957 р. повернулися 65 534 особи, засуджені за членство в ОУН чи УПА.* Водночас для послаблення націоналістичного руху агентом КДБ Богданом Сташинським *15 жовтня 1959 р. в Мюнхені було вбито Голову Проводу ОУН Степана Бандеру.* Також було реабілітовано близько 58% загальної кількості засуджених в УРСР. Проте реабілітації не підлягали жертви політичних репресій до 1 грудня 1934 р., всі репресовані за звинувачення в "українському буржуазному націоналізмі".

Кінець колективного керівництва. Десталінізація знадобилась Хрущову аби дістати політичні бонуси в боротьбі за повну владу в СРСР. Проте основна частина ЦК партії не була готова розвінчувати Сталіна. Скориставшись візитом Хрущова до Фінляндії *18 червня 1957 р. члени Президії ЦК поставили питання про його відставку,* проте керівники силових відомств *Г. Жуков та І. Серов підтримали Хрущова.* Організатори виступу проти Хрущова - *Каганович, Маленков, Молотов були звільнені з усіх партій та державних посад.* Ці події фактично означали кінець колективного керівництва. Микита Хрущов став не лише Першим секретарем ЦК КПРС, *але і головою Ради народних міністрів.* В грудні 1957 р. Хрущов відкликав з УРСР *О. Кириченка,* зробивши його своїм заступником по партії, УРСР очолив *М. Підгорний.* **XXII з'їзд ЦК КПРС,** який відбувся в жовтні 1961 р. став апогеєм десталінізації. Було ухвалено рішення поховати тіло Сталіна на кладовищі, влаштованому біля кремлівської стіни. По всій країні розпочався демонтаж пам'ятників Сталіну, перейменовувались вулиці, підприємства і т. п. **В листопаді 1961 р. - Сталіно було перейменовано на Донецьк.**

З перемогою М. Хрущова українська політична еліта дістала перевагу над управлінською елітою центру. Все більше виходців з УРСР обіймали високі посади в Москві. *Восени 1964 р. президія ЦК КПРС складалась з 10 чоловік, 5 - з них були пов'язані з Україною.* Влітку 1963 р. *першим секретарем ЦК КПУ став Петро Шелест.* Проте посилення Хрущова, а також його політичний курс викликали занепокоєння в інших лідерів партії, *12 жовтня 1964 р. члени президії ЦК поставили питання про недовіру Хрущову. 13 жовтня Хрущов прибув з курорту в Москву, де усвідомив свою поразку. А вже 14 жовтня його було знято з усіх партійних та державних посад.* Першим секретарем ЦК було обрано *Л. Брежнєва*, а головою Ради міністрів *О. Косигіна.*

3. Особливості економічної політики.

Децентралізація управління промисловістю. На початку *1954 р. ЦК КПРС ухвалив рішення про зменшення чисельності адміністративно-управлінського персоналу міністерств і відомств.* В УРСР у рамках цієї політики у 1954-1955 роках *скоротили 61 тис. управлінців.* Проте цих заходів виявилось недостатньо. У 1957 р. відбулась реформа управління промисловістю, яка передбачала децентралізацію.

31 травня 1957 р. сесія Верховної Ради УРСР ухвалила Закон «Про подальше вдосконалення організації управління промисловістю і будівництвом в Українській РСР». Територія України поділялася на *11 економічних адміністративних районів* - Київський, Харківський, Львівський, Вінницький, Сталінський, Ворошиловградський, Дніпропетровський, Запорізький, Одеський, Станіславський та Херсонський райони. Кожен район об'єднував кілька областей. Всього на території Радянського Союзу створено *105 таких районів.* У травні 1960 р. було утворено ще три економічні адміністративні райони - Кримський, Полтавський, Черкаський. У кожному з економічних адміністративних районів утворений орган планування та управління місцевою промисловістю та будівництвом - рада народного господарства (раднаргосп).

Паралельно зі створенням раднаргоспів значно *скоротилась кількість і повноваження міністерств.* У 1957 р. було ліквідовано *10 союзних та 15 союзно-республіканських міністерств.* Одночасно в Україні ліквідовано 11 промислових та будівельних міністерств. Внаслідок реорганізації майже уся промисловість УРСР перейшла в підпорядкування Ради Міністрів УРСР, раднаргоспів та місцевих рад депутатів. Раднаргоспи підпорядковувались Раді Міністрів УРСР та координували роботи з місцевими радами депутатів (хоча їм не підпорядковувались). Були розширені права місцевих рад у сфері планування та постачання підприємств.

Реформа 1957 р. не змінювала природи планової економіки, відповідно не усувала головні недоліки такої негнучкої економічної моделі. Тому дуже швидко з'явилися **нові негативні явища**. У 1960 р. в УРСР був утворений **республіканський раднаргосп**. УРНГ керувала місцевими раднаргоспами, кількість яких до 1962 р. становила 7. Одночасно утворилася Рада народного господарства СРСР. Система управління економікою ставала ще більш забюрократизованою, ніж до реформи.

В добу Хрущова УРСР вважалась пріоритетним регіоном для капітального будівництва. Були **споруджені великі теплові електростанції районного значення**. Постали чергові електростанції - **Дніпродзержинська, Каховська, Кременчуцька**. У металургійній промисловості були збудовані унікальні за розмірами доменні печі. В травні 1958 р. розпочалась **прискорена хімізація економіки**. В УРСР з'явилися **35 нових заводів та понад 250 великих хімічних виробництв**. В республіці з'явилися **автомобілебудування, виробництво обчислювальної техніки, радіоелектроніка**. Підприємства важкої індустрії вперше в широких масштабах стали випускати товари народного споживання.

Мал. 2. Будівництво Каховської ГЕС.

Аграрний сектор. Протягом **1953 – 1958 рр.** за ініціативи М. Хрущова, був здійснений цілий комплекс заходів, спрямованих на розвиток сільськогосподарського виробництва:

- підвищення матеріальної зацікавленості колгоспів та колгоспників в результатах виробництва;
- зміцнення матеріально-технічної бази колгоспів і посилення механізації сільськогосподарства ;

- створення умов для розвитку особистого господарства колгоспників в 1953 – 1955 рр. (з 1955 р. посилились протилежні тенденції, спрямовані на обмеження індивідуальних селянських господарств);
- деяке *розширення прав колгоспів в господарській сфері*;
- підвищення освітнього рівня керівників сільськогосподарства;
- застосування нових технологій, використання зарубіжного досвіду.

Паралельно з цими заходами реалізовувались *три т. з. надпрограми, спрямовані на:*

- *освоєння цілинних земель*;
- розширення площ посівів кукурудзи;
- надпрограма утваринництві.

Мал. 3. Агітаційний плакат за підняття цілини.

Мал. 4. Кукурудзяна епопея.

Відбулось розширення прав колгоспів у господарській сфері. Послабився адміністративний тиск на керівництво колгоспів. Вирішено було не доводити до окремих районів та колгоспів завдань щодо тих видів худоби і птиці, розведення яких у даних умовах виявилось економічно не вигідним. З одного боку, керівництво намагалось полегшити матеріальне становище колгоспників, з іншого боку, - **обмежувало їх підсобні господарства**, бо економічна ефективність індивідуальних господарств, особливо в тваринництві, була невисокою. Інша справа, що для переходу на інші засади виробництва продукції тваринництва на той час не було ні економічних умов, ні готовності селян відмовитись від індивідуального одримання худоби. Внаслідок такої державної політики у 1954-1964 рр. **поголов'я великої рогатої худоби скоротилося на 14,4 % (корів - на 9 %, свиней - на 20 %, овець і кіз - на 53 %)**. Це призвело до зменшення виробництва в галузі та підвищення цін на м'ясо-молочну продукцію.

У травні 1958 р. розформовано МТС (машинно-тракторні станції). Їхню техніку повинні були викупити колгоспи. Замість МТС утворювались ремонтно-технічні станції (РТХ, які здійснювали ремонт колгоспної техніки, а також продавали колгоспам нафтопродукти, хімікати, добрива, сільськогосподарську техніку. До кінця 1958 р. колгоспи України викупили 108 тис. тракторів, 43 тис. комбайнів, багато іншої техніки на суму 4,2 млрд.

крб. Незважаючи на пільгові умови, викуп техніки та її експлуатація часто були непосильними для бюджету колгоспів.

Величезний успіх мала **космічна програма** реалізовувала не тільки наукові цілі, але й військові завдання (розробка міжконтинентальних ракет). 12 квітня 1961 р. відбулася без перебільшення одна з найвідоміших подій світової історії – перший політ людини у космос. 11- 15 серпня 1962 р. українець **П. Попович** здійснив космічний політ навколо Землі. З **1956 р.** генеральним конструктором космічних апаратів був виходець з України (Житомирської області) **С. Корольов**.

Економічний розвиток України в роки правління М. Хрущова можна поділити на два періоди. У **1953 – 1958 рр. економіка республіки активно розвивалась. Особливо помітні в сільському господарстві. Позитивні зміни зумовлені: децентралізацією управління; зменшенням адміністративного тиску на економіку, збільшенням капіталовкладень в сільське господарство та легку промисловість; підтримкою нових, високотехнічних, галузей промисловості.**

Позитивні зміни виявились недовготривалими. Реформа управління промисловістю 1957 - 1964 рр. виявилась неефективною, вона призвела до ще більшою бюрократизації економіки. Аграрна політика у 1958 – 1964 р. і посуха 1963 р. призвели до продовольчої кризи. Причинами економічних невдач були:

- адміністративно-командна система не могла діяти достатньо оперативно, впершу чергу у справі впровадження нових технологій;
- відсутність господарської самостійності промислових підприємств та колгоспів;
- відсутність прямого взаємозв'язку між якістю продукції та величиною заробітної плати;
- неможливість повноцінної дискусії в середині керівництва, волюнтаристські методи управління М. Хрущова не дозволяли вчасно виявити та ліквідувати недоліки економічної політики;
- гонка озброєнь, в яку втягнулось радянське керівництво відволікала від потреб народного господарства великі кошти та значні матеріальні цінності.

Проводились **соціальні реформи. В березні 1956 р. скорочена тривалість робочого дня в передвихідні та передсвяткові дні**, збільшено тривалість декретних відпусток (з 77 до 112 календарних днів). В квітні 1956 р. скасовано кримінальну відповідальність за самовільне залишення підприємств і установ та прогул без поважних причин. В травні 1956 р. **встановлено 6-годинний робочий день для підлітків від 16 до 18 років, а**

також скасували плату за навчання в старших класах та вузах. В липні того ж року здійснена пенсійна реформа . Були підвищені розміри низьких державних пенсій і знизилися розміри високих пенсій. В *квітні 1956 р. робітники отримали право за власним бажанням переходити на інше підприємство (цього права вони були позбавлені з 1940 р.) Селяни отримали паспорти, яких не мали з моменту запровадження паспортної системи у 1932 р.*

Значних масштабів набуло *житлове будівництво*. У малих та середніх містах споруджували житлові будинки на 2-3 поверхи, у великих містах – п'ятиповерхові (так звані “хрущовки”). Показники розвитку житлового будівництва дійсно вражали – протягом 1956 – 1964 років в Україні площа введених в експлуатацію житлових будинків *становила 66,4 млн. кв. м. Це на 3,7 млн. кв. м. більше ніж побудовано житла за 1918 – 1955 роки.*

4. Суспільно-політичне життя та культура.

Політика в національній сфері в роки “хрущовської відлиги” періодично змінювалась, акцентувалась увага окремих проблемах. Початок *відлиги* спричинив нову “*хвилю українізації*”. Всередовищі української громадськості розпочалось обговорення питання про збереження української мови та сфери її вживання. Лібералізація національної політики сприяла появі низки україномовних видань. Проте радянське керівництво не відмовилось повністю від політики русифікації.

Великий резонанс та гостру дискусію викликало одне з положень *освітньої реформи 1958 – 1959 років*. Згідно з Законом “Про зміцнення зв'язку школи з життям і подальший розвиток системи народної освіти” (прийнятий Верховною Радою УРСР у квітні 1959 р.) батьки самі більшістю голосів обирали, якою мовою навчатимуться їхні діти у кожній конкретній школі. Ця норма викликала протести в Україні, навіть на рівні республіканського керівництва. В результаті за 1959-1966 рр. *кількість шкіл з російською мовою викладання збільшилась майже на 500, а кількість українських скоротилась на 2 тисячі. Обов'язковою стала семирічна освіта.*

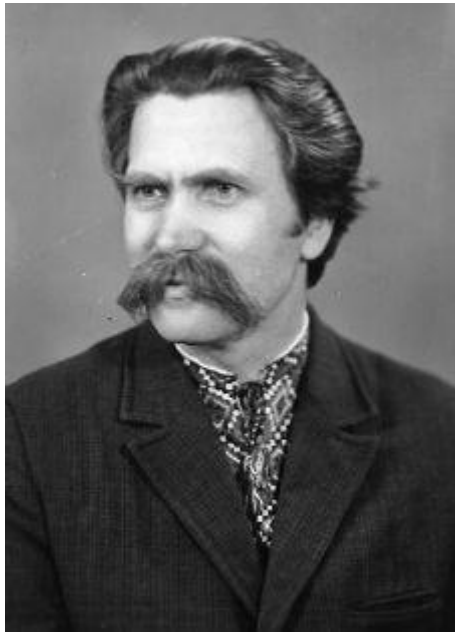
Шістдесятники. Послаблення цензури сприяло розвитку української культури. *Лібералізація* суспільно-політичного життя ознаменувалася появою людей, які займали активну життєву позицію і сподівалися, що їм своєю працею вдасться змінити суспільство на краще. Масова поява цих людей відбулась в 60-ті роки. Звідси і назва. *Шестидесятництво – рух творчої молоді, яка сповідувала новідумки, ідеї, нову тематику, не обмежену рамками пануючої ідеології.* Шестидесятники відкидали ідеологічні стереотипи та звеличували загальнолюдські ідеали. На початку 1960 р. у Києві при міськкомі комсомолу почав діяти *клуб творчої молоді “Супутник”*. На вечорах поезії виступали *І. Драч, Л. Костенко, В.*

Симоненко. Клуби творчої молоді виникли у інших містах України. **Львівський "Пролісок"** приймав до себе молодих інтелектуалів з усієї Західної України. Свобода творчості в роки "хрущовської відлиги" не була повною. Жорсткій критиці з боку керівництва КПУ піддано твори **М. Вінграновського, І. Дзюби, І. Драча, Л. Костенко.** Їх твори не друкували, в газетах розгорнулась критичні кампанії проти цих літераторів. У 1958 р. заборонена поетична збірка **Д. Павличка "Правда кличе".** В таких умовах у середовищі творчої інтелігенції поширився **"самвидав"** (розповсюдження підпільних листівок, брошур, книжок, розповсюджені через переписування, розмноження на шапірографі чи ручних ротаторах) та **"тамвидав"** (публікація творів за кордоном).

Дисидентський рух. Шістдесятники, які зважувались на відкритий конфлікт з владою ставали дисидентами. Їх на відміну від шістдесятників було набагато менше, відповідно свою діяльність вони не обмежували культурою, але виступали за свободу слова та інші права людини. В 1958 р. було знищено **Об'єднану партію визволення України,** яка продовжувала боротьбу УПА. **Український національний комітет** був розгромлений у Львові в 1961 р. В таких умовах частина української інтелігенції виник рух спротиву тоталітарному режиму. **Дисидентство – суспільно-політичний опозиційний рух в СРСР та Україні, який боровся мирними методами проти національного, політичного гніту. Основними причинами існування руху опору:**

- **політичні**(відсутність реальної політичної самостійності республік, однопартійна система, відсутність демократичного вибору політичної альтернативи та легальних можливостей зміни влади чи опозиційної діяльності, бюрократизація системи управління);
- **національні** (цензура, русифікація);
- **соціально-економічні** (низький рівень життя населення, недоліки економічної політики);
- **релігійні** (антицерковна кампанія).

Першою опозиційною організацією нового типу можна назвати **Українську робітничо-селянську спілку,** створену Львові у **1959 р.** молодим юристом **Левком Лук'яненком.** Спілка ставила за мету вихід України зі складу СРСР. В січні 1961 р. учасники спілки викриті і заарештовані. У травні того ж року у Львові оголошено судовий вирок. За звинуваченням у зраді Батьківщини засуджено: **Левка Лук'яненка - до розстрілу, І. Кандибу – 15 років ув'язнення, С. Вірун – 11, інші по 10 років ув'язнення. У липні 1961 р. Судова колегія в карних справах Верховного суду, розглянула справу в касаційному порядку, замінили Л. Лук'яненку смертну кару на 15 років ув'язнення.**

Мал. 5. Левко Лук'яненко.

Мал. 6. Іван Кандиба.

Розгорнувся наступ влади на церкву. **Було ліквідовано усі греко-католицькі приходи, храми передані РПЦ.** З державного обліку було знято **740 історичних пам'яток переважно культового походження.** Відбулась низка судових процесів над вірними. Судили переважно євангелських баптистів, адвентистів і представників незареєстрованих общин, насамперед єговістів та п'ятидесятників.

Наука. Протягом 1956-1965 рр. в АН УРСР з'явилося **десять нових науково-дослідних установ.** В Інституті фізики у 1960 р. став до ладу атомний реактор, за допомогою якого розгонулися дослідження в галузі фізики атомного ядра. Вперше було відкрито доступ до архівних матеріалів радянської доби. **З 1957 р. почали виходити спеціалізовані журнали академічних установ гуманітарного профілю.** Проте за академічними установами ретельно стежили працівники центрального партійного апарату. Помітні успіхи вдалося досягти у **кібернетиці.** У 1957 р. у складі АН УРСР з'явився Обчислювальний центр. Центр працював над створенням обчислювальних машин для управління виробничим процесом, розробляв теорію швидкодіючих **ЕОМ**, також займався оборонною тематикою: створенням машин для наведення на ціль винищувачів та зенітних ракет, для визначення координат точки запуску ворожих ракет. З 1962 р. центр перейменовано в **Інститут кібернетики.**

Мистецтво. Лібералізація позитивно вплинула на розвиток мистецтва. В роки «хрущовської відлиги» активно творили **українські композитори: К. Данькевич, Г. Жуковський, С. Людкевич, Г. Майборода, П. Майборода, Ю. Мейгус, Л. Ревуцький, О. Сандлер, Я. Цегляр.** Популярними були коміозитори- піснярі О. Білаш, А. Філіпеико, І. Шамо. Новаторством позначена музика композиторів-шестидесятиників Л. Грабовського, В.

Годзяцького, В. Сильвесгрова, В. Загоруєва. Неухильно зростала кількість відвідувачів театрів. У цей період у *театрах* України працювали видатні українські актори: А. Бучма, В. Добровольський, М. Крушельницький, Ю. Лавров, М. Романов, Н. Ужвій, К. Хохлов, Ю. Шумський. В образотворчому мистецтві варто відзначити праці таких відомих українських майстрів, як *М. Божій, М. Дерезус, В. Касіян, К. Трохименко, О. Шовкуненко, Т. Яблонська, К. Білокур, М. Примаченко.*

Мал. 7. К. Білокур. Натюрморт з колосками і глечиком (1958 - 1959)

Основні терміни, поняття, імена:

1954 р., лютий - входження *Кримської області* до складу *УРСР*.

1956 р., 25 лютого - доповідь Хрущова *“Про культ особи та його наслідки”* на закритому засіданні депутатів XX з’їзду КПРС, початок боротьби з культом особи Сталіна.

1956 р., березень - скорочена тривалість робочого дня в передвихідні та передсвяткові дні.

1957 - 1964 рр. - реформа управління промисловістю, створення системи раднаргоспів.

1959 р. - у Львові *Левком Лук’яненком* створено *Українську робітничо-селянську спілку*, яка ставила за мету добиватися конституційним шляхом виходу України з СРСР.

1961 р. - проведення *грошової реформи*.

1962 р. - страйки і масова демонстрація робітників у *Новочеркаську*, котру було розстріляно військами.

1964 р., жовтень - пленум ЦК КПРС про усунення *М. Хрущова з посади першого секретаря ЦК КПРС і Голови Ради Міністрів СРСР*.

Відлига - період демократизації політичного режиму на території СРСР за часів перебування при владі Микити Хрущова, що отримав свою назву від однойменної повісті Іллі Еренбурга.

Волюнтаризм - діяльність, в основу якої покладено принцип суб'єктивної волі, небажання враховувати реалії об'єктивного життя.

Лібералізація - політика звільнення від жорстких обмежень, державного регулювання чи контролю; політика ідеологічної свободи.

Реабілітація - скасування правових наслідків судового вироку щодо особи незаконно притягненої до відповідальності, відновлення в правах незаконно репресованої особи.

Самвидав - сукупність видавничої продукції (книжки, журнали, газети), що тиражується нелегально із використанням доступних технічних засобів або шляхом переписування.